



ISSN: 3060-4613



MAKTABGACHA  
VA MAKTAB  
TA'LIMI VAZIRLIGI



O'zbekiston  
Milliy Pedagogika  
Universiteti



№4(2)  
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

# M

# AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal



# MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI



Elektron nashr. 324 sahifa,  
13-aprel, 2026-yil.

## **BOSH MUHARRIR:**

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

## **BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:**

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

## **TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI**

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik  
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik  
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor  
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor  
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor  
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor  
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor  
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor  
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor  
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor  
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor  
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor  
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)  
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)  
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)  
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)  
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)  
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)  
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent  
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor  
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor  
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor  
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor  
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent  
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)  
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent  
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent  
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent  
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent  
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti  
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor  
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)  
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent  
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent  
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent  
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori  
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent  
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari  
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)  
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

**Muassis:** “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

**Hamkorlarimiz:** O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

**EDITOR-IN-CHIEF:**

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

**DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:**

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

**EDITORIAL BOARD MEMBERS:**

**Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician**

**Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician**

**Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor**

**Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor**

**Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor**

**Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor**

**Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor**

**Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor**

**Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor**

**Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor**

**Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor**

**Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor**

**Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)**

**Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)**

**Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)**

**Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)**

**Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)**

**Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)**

**Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor**

**Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor**

**Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor**

**Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor**

**Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor**

**Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor**

**Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)**

**Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor**

**Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor**

**Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor**

**Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor**

**Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service**

**Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor**

**Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)**

**Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor**

**Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor**

**Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor**

**Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics**

**Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor**

**Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region**

**Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun**

**Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences**

**Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor**

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”  
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti  
Administratsiyasi huzuridagi Axborot  
va ommaviy kommunikatsiyalar  
agentligi tomonidan **№C-5669363**  
reyestr raqami tartibi bo'yicha  
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

# MUNDARIJA

Alohida ehtiyojga muhtoj bolalarga matematika darslarida integratsion yondashuvni amalga oshirish .....	10
<a href="#">Mamadjanova Ma'muraxon Kadirjanovna</a>	
O'quvchilarda raqamli madaniyatni shakllantirishning nazariy asoslari.....	13
<a href="#">Boltayeva Go'zal Komilovna</a>	
Inkluziv ta'lim sharoitida o'qituvchilarning metodik tayyorgarligini aniqlash metodologiyasi .....	21
<a href="#">D. Sh. Jo'rayeva, J. A. Jovliyev</a>	
Bolalarda leksik-grammatik nutq kamchiliklarini bartaraf etishda kontekstli texnologiyalardan foydalanish .....	25
<a href="#">Abdullayeva Yoqutjon Qalandar qizi</a>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasi .....	30
<a href="#">Abduvaliyeva Sabina Kurbonali qizi</a>	
O'g'il bolalarni oilaviy munosabatlarga tayyorlashning pedagogik-psixologik asoslari.....	35
<a href="#">Aripov Shokirjon Olimovich, Raxmatillayeva Sug'diyona Muhammadjon qizi</a>	
Pedagogik intuitsiyani rivojlantirishga yo'naltirilgan zamonaviy metodikalar .....	39
<a href="#">Axmedov Jaloliddin Oribovich</a>	
The Impact of AI-Generated English Learning Materials Based on Uzbek Rural Life on the Learning Motivation of Rural Students.....	42
<a href="#">Baxramova Malika Muzaffarovna</a>	
Raqamli kutubxonalarda sun'iy intellekt imkoniyatlaridan foydalanish texnologiyalari va imkoniyatlari .....	47
<a href="#">Choriyeva Zarina Anvarbek qizi</a>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida orfografik savodxonlikni shakllantirishning nazariy-pedagogik asoslari ...	50
<a href="#">D. Teshaboyev, M. Sotvoldiyeva</a>	
Oliy ta'limda tblt metodik modeli asosida baholash tizimini takomillashtirish .....	53
<a href="#">Djurayeva Nargiza Kudratillayevna</a>	
Yangi O'zbekiston ta'lim tizimida pedagogik etikaning rivojida xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	59
<a href="#">Dushayeva Nazokat Sharofiddinovna</a>	
Uilyam Shekspir tragediyalarining o'zbek adabiyotidagi o'rni.....	62
<a href="#">Ergasheva Mehriyona</a>	
Qizlarning oilaviy kompetensiyasi uchun ijodiy pedagogika: Koreya dizayn ta'limi modelini O'zbekiston kontekstiga moslash.....	65
<a href="#">G'ayratova Mohidil Zafar qizi</a>	
Jismoniy tarbiya darslarida va darsdan tashqari mashg'ulotlarda umumrivojlantiruvchi mashqlardan foydalanish metodikasi .....	69
<a href="#">Maksetova Nurjamal Kuatovna</a>	
Integrativ ta'lim muhitida bo'lajak surdopedagoglarning metodik kompetensiyalarini shakllantirish .....	72
<a href="#">Malikova Xurshida Ikramovna</a>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarda ko'p uchraydigan tovush talaffuzi kamchiliklari va ularni bartaraf etishda lopedik usullar.....	75
<a href="#">Moxirabonu G'aniyeva Adxam qizi</a>	
Talabalarga an'anaviy xonandalik ijrochiligini o'rgatishning pedagogik yondashuvlari.....	78
<a href="#">Muxammadova Ozoda Muzrabovna</a>	
Hayotiy sifat tushunchasini psixologik mazmuni.....	82
<a href="#">N. G. Pulatova</a>	
Inklyuziv ta'lim sharoitida alohida ehtiyojlarga ega o'quvchilarni qo'llab-quvvatlashning kompleks yondashuvlari .....	85
<a href="#">Nazarova Dildora Asatovna, Abdurashidova Feruza Qaxramonovna</a>	
Inklyuziv ta'lim tizimida o'qituvchining ko'p qirrali pedagogik faoliyati va uning nazariy asoslari .....	89
<a href="#">Nazarova Dildora Asatovna, Axmedova Aziza Temurovna</a>	



Xo'ja ahmad Yassaviy e'tiqod tarbiyasi haqida.....	93
<i>Norova Sevara Uyg'un qizi</i>	
Matritsa va uning determinanti mavzusini o'qitish orqali bo'lajak iqtisodchilarning analitik tafakkurini rivojlantirish texnologiyalari.....	97
<i>Nuriddinov Jalolxon Tursunboy o'g'li, Otaboyev Muxsinjon Muqimjonovich</i>	
Odam anatomiyasi darslarida interfaol va multimedia vositalaridan foydalanish yo'llari.....	104
<i>Nurmatov Norqobil Jo'rayevich, Qo'chqorova Moxira Dilmurod qizi, Boxodirova Nilufar Ikrom qizi</i>	
AQSh ta'lim tizimining o'ziga xos jihatlari va bugungi kundagi rivojlanishi.....	110
<i>Orishev Jamshid Bahodirovich</i>	
Boshlang'ich sinf ona tili darslarida nutqiy kompetensiyalarini shakllantirishda xorijiy ta'limi tajribalari.....	116
<i>Pardayeva Gulbahor Jalg'ashovna</i>	
Kreativ ta'lim texnologiyalarining pedagogik mohiyati.....	119
<i>Sariboyev Nurali Abdunazarovich</i>	
Shaxsga yo'naltirilgan ta'limning zamonaviy pedagogik tizimdagi o'rni.....	122
<i>Siddiqov Azamat Muhammadjon o'g'li</i>	
Konstruktiv yondashuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarida 4K ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi.....	126
<i>Sobirova Sarvinoz Quvondiqovna</i>	
Criteria of Scientific Activity Implementation of Physical Culture Education Students.....	133
<i>Sapayev Ruzmat Radjapovich</i>	
O'smir yoshdagi o'quvchilarning ma'naviy ehtiyojlarini shakllantirishning nazariy asoslari.....	136
<i>Tilovova Qizlarxon Ishpulat qizi</i>	
PIRLS tadqiqotida so'rovnomalarning qamrov doirasida maktab muhiti.....	141
<i>To'qliyeva Matluba Boqiyevna</i>	
Onlayn til o'rganish platformalarining esl o'quvchilarining og'zaki nutq ishonchi (speaking confidence) ga ta'siri.....	146
<i>Tojiboyeva Shohistaxon, Omonova Nargiza</i>	
Katta maktabgacha yoshdagi bolalarda dialogik nutqni rivojlantirishda kommunikativ o'yinlarning ahamiyati.....	151
<i>Toshpo'latova Sevinch O'ral qizi</i>	
Maktab o'quvchilarining jismoniy sifatlarini tarbiyalashning samarali uslublari.....	155
<i>Turdiyev Azam Xasanovich</i>	
O'quvchilarda tayanch kompetensiyalarni rivojlantirishda xalqaro baholash tizimini tatbiq etish imkoniyatlari.....	158
<i>Turobov Mamarajab Sodiq o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'limda ijodiy va mantiqiy fikrlashni rivojlantirish.....	163
<i>Umirzoqova Surayyo Xudoyberdiyevna</i>	
Talabalarda perspektiv tasvir bajarishga oid ko'nikmani shakllantirishda CAD dasturlaridan amaliy foydalanish imkoniyatlari.....	165
<i>Valiyev A'zamjon Nematovich, Toxirov Sardorbek Muzaffar o'g'li</i>	
Duduqlanishni bartaraf etishda qo'llaniladigan usullar va vositalar.....	173
<i>Xasanova Barnoxon Abdusattor qizi</i>	
Boshlang'ich sinf ona tili darslarida o'quvchilarning yozma nutqini rivojlantirish usullari.....	176
<i>Xudoyberdiyeva Dildora Nazarjon qizi, Mambetova Lobar Mirzavali qizi</i>	
Duduqlanishga ega bolalar nutqini rivojlantirishda kompleks korreksion ishlar tizimi.....	179
<i>Xusanova Nozimaxon Zuxriddin qizi</i>	
Sirdaryo viloyatida tabiat va mehnat jarayonlarining tasviriy san'at orqali estetik va ekologik ifodasi.....	182
<i>Yorlaqova Malika Ahmad qizi</i>	
The Relevance of Artificial Intelligence in Teaching the English Language.....	186
<i>Yusupova Gulnoza Mirzoyevna</i>	
Umumta'lim maktabida boshlang'ich sinf o'quvchilarida kuzatiladigan nutq xususiyatlari.....	189
<i>Zairova Nigora</i>	



Teatr texnologiyalarini maktabgacha ta'limga integratsiya qilishning pedagogik shartlari .....	193
<i>Abdullayeva Aziza Abdurazzoq qizi, Salimova Dilmira Farxodovna</i>	
Педагогические технологии совершенствования физических качеств как основы здорового образа жизни .....	197
<i>Журабаев Абдукарим Маматкулович</i>	
Формирование духовно-нравственной компетентности будущих учителей как педагогическая проблема .....	200
<i>Зокиржонova Ф. Р., Рихситиллаева Д. Р., Меликузиева Ш. А.</i>	
Межкультурный диалог как инструмент воспитания гармоничной личности в школе .....	203
<i>Махмудхожаев Ориф Бахтиёрович</i>	
Talaba yoshlarining ma'naviy madaniyatini rivojlantirishda zamonaviy yondashuvlar .....	205
<i>Xojametov Ajiniyaz Andriyanovich</i>	
Методика формирования познавательных интересов у младших школьников в процессе выполнения творческих заданий на уроках русского языка .....	207
<i>Юлдашева Тахмина Бону Гайратовна</i>	
Raqamli ta'lim texnologiyalari asosida ingliz tili darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilarini tinglab tushunishga o'rgatish usullari .....	210
<i>Abdurasulova Guljaxon Nabijon qizi</i>	
Fan va tabiatshunosligi asoslari mashg'ulotlarida tajribalar orqali bolalarning kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasi .....	215
<i>Abdusamatova Nargiza Jamolidinovna, Xudayberganova Muqaddam Abdurashitovna</i>	
Bakteriofaglar tuzilishi va turlari (T-faglar) va ularning mikrobiekotizimdagi o'rni mavzusini o'qitish metodikasi .....	222
<i>Abdunazarova Zulayxo Sharifqulovna, Xo'janazarov O'ktam Eshtemirovich, Samikova Sevinch Toshtemir qizi</i>	
Bulung'ur doston ijrochiligining musiqiy xususiyatlari va ularni ta'lim jarayonida o'rgatishning pedagogik asoslari .....	227
<i>Babajanov Baxodir Allaberganovich</i>	
Activation of Students' Learning Activities Using Didactic Games .....	230
<i>Daminova Munajat Abduvoxobovna</i>	
Bolalar ensiklopediyasi vositasida tarbiyalanuvchilarning atrof-olam haqidagi tasavvurlarini shakllantirishning metodik shart-sharoitlari .....	234
<i>Davlatova Guljaxon Kamoliddin qizi</i>	
Innovatsion yondashuv asosida talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlash metodikasini takomillashtirish ....	241
<i>Esanova Ro'shana Qurbonazarovna</i>	
Kreativ tafakkurning texnik muammolarni samarali hal qilishdagi o'rni va ahamiyati .....	248
<i>Imanov Baxtiyor Berdiyevich</i>	
Adabiyot va teatr san'ati vositasida maktabgacha yoshdagi bolalarda ijobiy xulq-motivlarni shakllantirishda faollik markazlarining didaktik imkoniyatlari .....	253
<i>Inomova Dilnavoz Muzafar qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim muassasalari pedagog xodimlari mehnatini huquqiy tartibga solishning xususiyatlari .....	258
<i>Matekeyeva Bibinaz Mirjan qizi</i>	
Badiiy-estetik qadriyatlar va ularning o'ziga xosliklari .....	264
<i>Ostonova Gulrux Shuxrat qizi</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilariga sharq allomalarining kitobxonlikka munosabatini tarixiy yondashuv asosida o'rgatishning ijtimoiy-tarixiy, zamonaviy va pedagogik xususiyatlari .....	268
<i>Parpibayeva Zulayho Rahimjon qizi</i>	
Al-Xorazmiyning ilmiy merosi vositasida talabalarda analitik tafakkurni rivojlantirishning metodologik asoslari .....	272
<i>Qaxxorova Shaxnoza Abduvasit qizi</i>	
Musiqiy-badiiy did tarbiyasining ilmiy nazariy asoslari .....	276
<i>Rayimova Gavhar Karim qizi</i>	



Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy-muloqot kompetensiyasini rivojlantirishda interfaol metodlardan foydalanish.....	279
<i>To'laboyeva Iqbolxon Olimjanovna</i>	
Malakaviy amaliyot orqali bo'lajak tarbiyachilarni kasbiy kompetentligini rivojlantiruvchi texnologiyalari....	282
<i>Tohirjonova Hulkaroy Baxodir qizi</i>	
Bolalar musiqa va san'at maktabi o'quvchilariga chang cholg'usida Shashmaqom kuylarini o'rgatishning pedagogik yondashuvlari.....	288
<i>Toshpo'lotova Zulxumor Davlatboy qizi</i>	
Talabalarda axborot madaniyatini shakllantirishning xususiyatlari .....	292
<i>Usmonov Sh. F.</i>	
The Formation of Human Capital In Education: A Pedagogical and Economic Analysis .....	297
<i>Uzoqova Shohida Mirzamurod qizi</i>	
“Птицы во рту” Саманты Швоблин: каннибализм нежности и зооморфный код магического реализма .....	302
<i>Каримов Зиёахмад Алишер угли</i>	
Формирование профессиональных качеств будущих учителей через активизацию учебной деятельности студентов с использованием дидактических игр в педагогических вузах.....	307
<i>Расулова Исмигуль, Якубова Зухра</i>	
Bolalar adabiyotini rivojlantirishda innovatsion yondashuv .....	311
<i>Mirzayeva Nigora Bozorovna</i>	
Issues of Developing Communicative Competence in Future Teachers from the Point of View of an Andragogical Approach.....	314
<i>Nishanova Mastura Khafizovna</i>	
Raqamli va innovatsion ta'lim texnologiyalari vositasida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida adabiy kompetensiyalarni rivojlantirish modeli.....	317
<i>Islomova Xafiza Azamatovna</i>	



# RAQAMLI VA INNOVATSION TA'LIM TEXNOLOGIYALARI VOSITASIDA BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARIDA ADABIY KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISH MODELI

Islomova Xafiza Azamatovna

O'zbekiston milliy pedagogika universiteti doktranti

**Annotatsiya:** Mazkur maqolada bo'lajak boshlang'ich sinif o'qituvchilarida adabiy kompetensiyalarni raqamli va innovatsion ta'lim texnologiyalari vositasida rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari, mazmuniy tuzilishi, funksional bloklari, didaktik mexanizmlari hamda amaliy joriy etish shartlari kompleks tarzda yoritiladi. Tadqiqotning dolzarbligi zamonaviy ta'lim tizimida pedagog kadrlarni tayyorlash jarayoniga raqamli muhit, multimediali ta'lim resurslari, adaptiv o'qitish, interaktiv platformalar, elektron portfolio, raqamli hikoyalash, virtual muhokama maydonlari, sun'iy intellektga asoslangan yordamchi vositalar va ma'lumotlarga tayangan baholash texnologiyalarining jadal kirib kelishi bilan belgilanadi. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining kasbiy faoliyatida badiiy matnni anglash, uni pedagogik jihatdan maqsadga muvofiq talqin qilish, o'quvchilarning o'qish madaniyatini shakllantirish, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni adabiyot orqali etkazish hamda nutqiy va estetik tafakkurni rivojlantirish kabi vazifalarning etakchi o'rin egallashi adabiy kompetensiyani bo'lajak mutaxassisning bazaviy kasbiy sifatlaridan biri sifatida qarash zaruratini yuzaga keltiradi. Maqolada adabiy kompetensiya integrativ tuzilma sifatida talqin qilinib, uning motivatsion-qadriyatli, kognitiv, interpretatsion, kommunikativ, metodik-amaliy, raqamli-didaktik, kreativ va refleksiv komponentlari ajratib ko'rsatiladi. Shu asosda maqsadli, mazmuniy, texnologik, tashkiliy-pedagogik, diagnostik va natijaviy bloklardan iborat strukturaviy-funksional model taklif etiladi.

**Kalit so'zlar:** adabiy kompetensiya, boshlang'ich ta'lim, bo'lajak o'qituvchi, raqamli ta'lim, innovatsion texnologiyalar, multimediali ta'lim, interpretatsiya, bolalar adabiyoti, raqamli hikoyalash, elektron portfolio.

**Abstract:** This article provides a comprehensive analysis of the theoretical and methodological foundations, content structure, functional blocks, didactic mechanisms, and conditions for the practical implementation of developing literary competence in future primary school teachers through digital and innovative educational technologies. The relevance of the study is determined by the rapid integration of digital environments, multimedia educational resources, adaptive learning, interactive platforms, electronic portfolios, digital storytelling, virtual discussion spaces, AI-based support tools, and data-driven assessment technologies into the modern education system. In particular, the key role in the professional activity of primary school teachers—such as understanding literary texts, their pedagogically appropriate interpretation, fostering students' reading culture, transmitting national and universal values through literature, and developing speech and aesthetic thinking—necessitates considering literary competence as one of the fundamental professional qualities of future specialists. The article conceptualizes literary competence as an integrative structure and identifies its motivational-value, cognitive, interpretative, communicative, methodological-practical, digital-didactic, creative, and reflective components. Based on this, a structural-functional model is proposed, consisting of target, content, technological, organizational-pedagogical, diagnostic, and result-oriented blocks.

**Key words:** literary competence, primary education, future teacher, digital education, innovative technologies, multimedia learning, interpretation, children's literature, digital storytelling, electronic portfolio.

**Аннотация:** В данной статье комплексно освещаются теоретико-методологические основы, содержательная структура, функциональные блоки, дидактические механизмы и условия практического внедрения развития литературной компетенции у будущих учителей начальных классов средствами цифровых и инновационных образовательных технологий. Актуальность исследования обусловлена стремительным внедрением в современную систему образования цифровой среды, мультимедийных образовательных ресурсов, адаптивного обучения, интерактивных платформ, электронного портфолио, цифрового сторителлинга, виртуальных дискуссионных площадок, вспомогательных средств на основе искусственного интеллекта и технологий оценивания, основанных на данных. Особая роль в профессиональной деятельности учителя начального образования таких задач, как понимание художественного текста, его педагогически целесообразная интерпретация, формирование читательской культуры учащихся, передача национальных и общечеловеческих ценностей через литературу, развитие речевого и эстетического мышления, обуславливает необходимость рассматривать литературную компетенцию как одно из базовых профессиональных качеств будущего специалиста. В статье литературная компетенция рассматривается как интегративная структура, включающая мотивационно-ценностный, когнитивный, интерпретационный, коммуникативный, методико-практический, цифрово-дидактический, креативный и рефлексивный компоненты. На этой основе предлагается структурно-функциональная модель, включающая целевой, содержательный, технологический, организационно-педагогический, диагностический и результативный блоки.

**Ключевые слова:** литературная компетенция, начальное образование, будущий учитель, цифровое образование, инновационные технологии, мультимедийное обучение, интерпретация, детская литература, цифровой сторителлинг, электронное портфолио.

## KIRISH

Global raqamlashtirish, axborot oqimining keskin kuchayishi, ta'limda multimediali va interaktiv vositalarning ommalashuvi, pedagog kasbining funksional jihatdan kengayishi hamda milliy ta'lim mazmunini yangilash jarayonlari sharoitida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining kasbiy portreti tubdan o'zgarimoqda. Agar ilgari pedagogik paradigmada boshlang'ich sinf o'qituvchisidan asosan savod o'rgatish, oddiy nutqiy malakalarni shakllantirish va darslikda berilgan badiiy materialni an'anaviy tarzda bayon etish talab qilingan bo'lsa, bugungi kunda undan o'quvchilarning o'quv-bilish faoliyatini boshqara olish, raqamli muhitda xavfsiz va samarali ta'limni tashkil eta olish, badiiy matnni multimodal formatlarda taqdim etish, o'quvchining estetik qabul qilish tajribasini rivojlantirish, mediamakon bilan raqobatlasha oladigan qiziqarli adabiy muhit yaratish, interfaol muloqotni tashkil qilish, milliy-ma'naviy qadriyatlarni zamonaviy pedagogik texnologiyalar vositasida etkazish hamda o'z faoliyatini tahlil qilish kabi murakkab kompetensiyalar kutilmoqda.

Shu nuqtai nazardan, boshlang'ich ta'lim yo'nalishida tahsil olayotgan talabalarda adabiy kompetensiyalarni shakllantirish masalasi tor filologik muammo emas, balki keng qamrovli kasbiy-pedagogik vazifa sifatida talqin qilinishi lozim.

Adabiy kompetensiya bu erda shunchaki she'r, hikoya yoki ertak mazmunini bilish emas; u badiiy matnni anglash, uning estetik, axloqiy, psixologik va pedagogik salohiyatini ko'ra olish, matnning til va obraz tabiatini tahlil qilish, o'quvchilarning yosh xususiyatlariga mos adabiy material tanlash, uni tushunarli va ta'sirchan usulda bayon qilish, adabiyotni nutq, tafakkur, ijodkorlik va qadriyatlar tarbiyasi bilan bog'lay olish qobiliyatlarining yaxlit tizimidir.

Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi nuqtai nazardan bunday kompetensiyaning ahamiyati yanada ortib boradi, chunki aynan boshlang'ich bosqichda kitobxonlikka munosabat, matnni his qilish, qahramonga hamdardlik, obrazli tafakkur, nutqiy obrazlilik, estetik did va ma'naviy sezgirlikning ilk poydevori qo'yiladi. Agar bo'lajak o'qituvchida adabiy kompetensiya chuqur va tizimli shakllanmagan bo'lsa, u o'quvchida kitobga muhabbat, badiiy fikrlash, mustaqil talqin qilish va mazmundan xulosa chiqarish kabi muhim sifatlarni rivojlantira olmaydi.

Ayni paytda raqamli muhit bola ongini faqatgina axborot bilan to'ldirib qo'ymaydi, balki unda qabul qilish sur'ati, diqqatning taqsimlanishi, vizual kodlarga moyillik, qisqa formatlarga o'rganish, interaktivlikka bo'lgan talab va tezkor fikr almashish ehtiyojini ham shakllantiradi.

## MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Zamonaviy pedagogika va ta'lim texnologiyalari sohasidagi ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, raqamli va innovatsion ta'lim texnologiyalaridan foydalanish bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini, xususan, adabiy kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Ushbu yo'nalishda olib borilgan ilmiy izlanishlar bir necha konseptual yondashuvlar asosida shakllangan bo'lib, ular kompetensiyaviy yondashuv, raqamli pedagogika, multimodal o'qitish hamda konstruktivistik ta'lim nazariyalariga tayangan holda rivojlanib bormoqda.

Avvalo, kompetensiyaviy yondashuv nazariyasini rivojlantirishga katta hissa qo'shgan olimlar - Noam Chomsky, Dell Hymes, Lev Vygotsky va Jerome Bruner tadqiqotlari alohida ahamiyat kasb etadi. Xususan, D. Hymes tomonidan ilgari surilgan kommunikativ kompetensiya tushunchasi keyinchalik adabiy kompetensiya



modelini ishlab chiqishda metodologik asos bo'lib xizmat qilgan. L.S. Vygotskiyning yaqin rivojlanish zonasi nazariyasi esa o'quvchilarning adabiy matnni idrok etish va tahlil qilish jarayonida o'qituvchi va raqamli vositalarning vositachilik rolini ilmiy jihatdan asoslab beradi.

Adabiy kompetensiya tushunchasining shakllanishi va rivojlanishi bo'yicha tadqiqotlarda badiiy matnni tushunish, interpretatsiya qilish va estetik baholash ko'nikmalarining integratsiyasi asosiy o'rin tutadi. Bu borada Umberto Eco, Roland Barthes hamda Wolfgang Iser kabi olimlarning ishlari muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. Ularning qarashlariga ko'ra, badiiy matnni o'qish jarayoni passiv emas, balki faol interpretativ jarayon bo'lib, o'quvchi matn mazmunini o'z tajribasi asosida qayta quradi. Bu esa bo'lajak o'qituvchilarda adabiy kompetensiyani rivojlantirishda interaktiv va raqamli metodlarning ahamiyatini oshiradi.

Raqamli ta'lim texnologiyalarining pedagogik jarayonga integratsiyasi masalalari George Siemens va Stephen Downes tomonidan ishlab chiqilgan konnektivizm nazariyasi doirasida keng yoritilgan. Ushbu nazariyaga ko'ra, bilimlar tarmoq shaklida mavjud bo'lib, ularni o'zlashtirish jarayoni raqamli muhitda aloqalar o'rnatish orqali amalga oshiriladi. Bu yondashuv bo'lajak o'qituvchilarning adabiy kompetensiyasini rivojlantirishda elektron resurslar, onlayn platformalar, multimediya vositalaridan foydalanishning ilmiy asosini yaratadi.

Shuningdek, raqamli pedagogika va innovatsion texnologiyalarni ta'limga joriy etish masalalari Tony Bates, Mishra Punya va Matthew J. Koehler tomonidan ishlab chiqilgan TPACK modeli orqali asoslab berilgan. Mazkur model pedagogik, texnologik va mazmuniy bilimlarning integratsiyasini nazarda tutadi va aynan shu integratsiya adabiy kompetensiyalarni samarali shakllantirishda muhim omil sifatida qaraladi.

Adabiy ta'limda multimodal yondashuvdan foydalanish masalalari ham zamonaviy tadqiqotlarda keng o'rganilgan. Bu borada Gunther Kress va Theo van Leeuwen tomonidan ishlab chiqilgan multimodal nazariyasi alohida ahamiyatga ega. Ushbu yondashuvga ko'ra, matn faqat yozma shaklda emas, balki tasvir, audio va video vositalar orqali ham ifodalanadi. Bu esa bo'lajak o'qituvchilarda badiiy matnni turli formatlarda tahlil qilish va taqdim etish kompetensiyasini rivojlantirish imkonini beradi.

Mahalliy va MDH olimlarining tadqiqotlarida ham boshlang'ich ta'limda adabiy kompetensiyalarni shakllantirish, o'qish savodxonligini rivojlantirish va innovatsion metodlardan foydalanish masalalari keng yoritilgan. Xususan, o'zbek pedagog olimlari tomonidan o'qish darslarini integratsiyalashgan yondashuv asosida tashkil etish, interfaol metodlar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish orqali o'quvchilarning matnni tushunish, tahlil qilish va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish zarurligi ta'kidlangan.

## TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot sifat jihatidan nazariy-metodologik va modellashtirish xarakterga ega bo'lib, unda kompetensiyaviy yondashuv, tizimli-funksional yondashuv, faoliyatli yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, mediapedagogik yondashuv hamda integrativ-didaktik yondashuvlar o'zaro uyg'unlikda qo'llanildi. Kompetensiyaviy yondashuv tadqiqotning asosiy konseptual poydevorini tashkil etib, adabiy kompetensiyani faqat bilimlar yig'indisi sifatida emas, balki qadriyat, bilim, amaliy harakat, raqamli vositalardan maqsadli foydalanish, mustaqil qaror qabul qilish va refleksiya bilan belgilanuvchi integrativ natija sifatida talqin qilish imkonini berdi. Tizimli-funksional yondashuv orqali model elementlarining tarkibiy qismlari, o'zaro bog'liqligi, iyerarxiyasi va dinamikasi belgilab olindi; faoliyatli yondashuv esa bo'lajak o'qituvchining adabiy matn bilan ishlash, ta'limiy kontent yaratish, dars loyihalash, bolalar kitobxonligini rag'batlantirish va baholash kabi kasbiy harakatlarini markazga qo'yish imkonini yaratdi. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv talabaning individual tajribasi, qiziqishlari, estetik didi, raqamli savodxonlik darajasi va kasbiy o'zini anglash jarayonini hisobga olish zarurligini asosladi.

Mediapedagogik yondashuv esa badiiy matnning zamonaviy raqamli muhitda multimodal qabul qilinishi, ekran madaniyatining ta'siri, vizual va audiokodlar bilan munosabat, raqamli hikoyalash, elektron kitob, audiomatn, videokommentariy, onlayn muhokama, interaktiv taqdimot va sun'iy intellekt yordamida qo'llab-quvvatlanadigan tahlil kabi yangi fenomenlarni pedagogik tahlil qilishga xizmat qildi.

Integrativ-didaktik yondashuv esa adabiyot, ona tili, o'qish savodxonligi, bolalar psixologiyasi, pedagogik texnologiya, axborot texnologiyalari, media ta'lim va baholash metodikasi o'rtasidagi fanlararo bog'liqlikni aniqlashda muhim bo'ldi. Tadqiqot usullari sifatida ilmiy manbalarni qiyosiy-tanqidiy tahlil qilish, normativ-huquqiy hujjatlarni mazmunan talqin etish, pedagogik kategoriyalarning konseptual rekonstruksiyasi, ta'lim muhitidagi zamonaviy raqamli amaliyotlarni funksional tahlil qilish, modellashtirish, komponentli tuzilma yaratish, mezon va ko'rsatkichlarni ishlab chiqish, ta'limiy vaziyatlarni proyeksiyalash hamda prognozli pedagogik dizayn usullaridan foydalanildi.

## TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijasida raqamli va innovatsion ta'lim texnologiyalari vositasida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida adabiy kompetensiyalarni rivojlantirishning struktura-funksional modeli ishlab chiqildi va u o'zaro uzviy bog'liq bo'lgan olti blokdan tashkil topdi: maqsadli blok, konseptual-prinsipial blok, mazmuniy blok,

texnologik-protsessual blok, tashkiliy-pedagogik shart-sharoitlar bloki va diagnostik-natijaviy blok. Maqsadli blokda modelning strategik maqsadi sifatida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining badiiy matnni kasbiy-pedagogik nuqtai nazardan qabul qilish, talqin etish, o'quvchilar yoshiga mos adabiy material tanlash, uni an'anaviy va raqamli formatlarda samarali o'qitish, estetik-axloqiy mazmunni kommunikativ faoliyatga aylantirish hamda o'z metodik faoliyatini refleksiv baholay olish kompetensiyalarini kompleks shakllantirish belgilab qo'yildi. Ushbu strategik maqsad bir qator aniq vazifalarga ajratildi:

- adabiyot nazariyasi va bolalar adabiyoti bo'yicha bilimlarni tizimlashtirish;
- adabiy matnni tahlil qilish va interpretatsiya qilish ko'nikmalarini rivojlantirish;
- raqamli vositalar yordamida adabiy mazmunni multimodal taqdim etish;
- boshlang'ich ta'lim uchun adabiy-metodik topshiriqlar va dars ssenariylari yaratish;
- o'quvchilarning kitobxonlik faoliyatini rag'batlantiruvchi interaktiv muhit tashkil qilish;
- axborot xavfsizligi, akademik halollik va raqamli etika talablariga amal qilish;
- o'z kasbiy o'sishiga nisbatan refleksiv munosabatni shakllantirish.

Konseptual-prinsipial blokda modelning amal qilish qonun-qoidalari belgilab berildi:

- *Birinchi tamoyil* - insonparvarlik va shaxsga yo'naltirilganlik tamoyili bo'lib, unga ko'ra adabiy ta'lim texnologiyadan ustun qo'yilmaydi, balki texnologiya adabiy-estetik qabulni chuqurlashtirishga xizmat qiladi.
- *Ikkinchi tamoyil* – milliylik va madaniy uzviylik tamoyili, ya'ni raqamli vositalarni qo'llash jarayonida milliy adabiy meros, bolalarga mos badiiy an'analar, xalq og'zaki ijodi va milliy qadriyatlar asosiy mazmun qatlami sifatida saqlanadi.
- *Uchinchi tamoyil* - pedagogik muvofiqlik, ya'ni har bir raqamli vosita yoki innovatsion usul faqat didaktik maqsadga muvofiq bo'lganda qo'llaniladi; vosita maqsadni emas, maqsad vositani belgilaydi.
- *To'rtinchi tamoyil* - interfaollik va hamkorlik, ya'ni adabiy kompetensiya shaxsiy o'qish bilan cheklanmay, onlayn va oflayn muhokama, hammualliflik, jamoaviy tahlil va ijodiy taqdimot orqali shakllanadi.
- *Beshinchi tamoyil* - multimodallik, ya'ni matn, ovoz, video, tasvir, infografika, raqamli xarita, komiks, animatsiya va elektron portfolio kabi turli kodlar yordamida badiiy mazmunni ko'p qatlamli qabul qilish.
- *Oltinchi tamoyil* - inklyuzivlik va variativlik, ya'ni talabalarning raqamli tayyorgarlik darajasi, qabul qilish uslubi, estetik qiziqishi va ijodiy imkoniyatlarini hisobga olgan holda turli trayektoriyalarni taklif qilish.
- *Yettinchi tamoyil* - refleksivlik, ya'ni har bir ta'limiy faoliyat natijasida talaba o'z adabiy qabul qilish darajasi, pedagogik qarorlari va raqamli mahsulotining sifati haqida mulohaza yuritadi.
- *Sakkizinchi tamoyil* - akademik halollik va raqamli etika bo'lib, AI yordamchi vositalar, onlayn manbalar va tayyor kontentdan foydalanishda mualliflik, manba ko'rsatish, qayta ishlash va mustaqil fikrlash madaniyatiga qat'iy rioya qilishni nazarda tutadi.

Mazmuniy blok adabiy kompetensiyani rivojlantirishga xizmat qiladigan o'quv mazmunini to'rt yirik modulga ajratib berdi:

- 1) nazariy-adabiy modul - janrlar, badiiy obraz, syujet, kompozitsiya, til va uslub, bolalar adabiyoti spetsifikasi, o'qish psixologiyasi;
- 2) interpretatsion-kommunikativ modul - matn tahlili, savol qo'yish, mulohaza bildirish, qahramonga munosabat, adabiy munozara, retsenziya, esse, og'zaki va yozma taqdimot;
- 3) metodik-konstruktorlik modul - dars loyihalash, adabiy material asosida mashqlar va topshiriqlar tuzish, baholash mezonlari yaratish, bolalar kitobxonligi muhitini tashkil etish;
- 4) raqamli-kreativ modul - elektron kitoblar bilan ishlash, raqamli hikoyalash, podkast, videofragmentli tahlil, interaktiv viktorina, virtual kitob klubi, onlayn muhokama, elektron portfolio va AI yordamida g'oyalar generatsiyasi, lekin tanqidiy saralash bilan.

Texnologik-protsessual blok modelning "harakatlantiruvchi mexanizmi" sifatida xizmat qiladi va u adabiy kompetensiyani rivojlantirishning to'rt bosqichini qamrab oladi.

- *Birinchi bosqich* - propedevtik-diagnostik bosqich bo'lib, unda talabalarning kitobxonlik tajribasi, badiiy matnni anglash darajasi, nutqiy ifodaliligi, metodik tasavvurlari va raqamli savodxonlik ko'rsatkichlari aniqla-



nadi; shu bilan birga adabiy kompetensiyaning tarkibi, uning bo'lajak o'qituvchi kasbidagi ahamiyati va raqamli ta'lim muhitidagi o'rni tushuntiriladi. Bu bosqichda diagnostik so'rovnomalar, kirish esselari, matn bo'yicha og'zaki mulohaza, elektron anketa va kichik raqamli topshiriqlar qo'llanishi maqsadga muvofiq.

- *Ikkinchi bosqich* - loyihaviy-texnologik bosqich bo'lib, unda talabalar adabiy materialni raqamli va innovatsion formatlarda qayta ishlashni o'rganadilar: masalan, ertakka audioilova yaratish, hikoya qahramoni nomidan blog yozish, she'r matnini vizual-kompozitsion taqdimotga aylantirish, asarning g'oyaviy markazini infografika orqali ifodalash, raqamli taymlayn tuzish, qahramonlar o'rtasidagi munosabatni konseptual xarita ko'rinishida modellashtirish, elektron test va geymifikatsiyalangan topshiriqlar tuzish.
- *Uchinchi bosqich* - integrativ-amaliy bosqich bo'lib, unda talaba to'plagan bilim va ko'nikmalarini boshlang'ich ta'lim metodikasi bilan bog'laydi, ya'ni muayyan sinf uchun adabiy material tanlaydi, dars ishlanmasi tuzadi, raqamli resurslar paketi yaratadi, interfaol faoliyat turlarini belgilaydi, o'quvchi javoblarini baholash mezonlarini ishlab chiqadi va mikrota'lim shaklida namoyish qiladi.
- *To'rtinchi bosqich* - refleksiv-korreksion bosqich bo'lib, unda talaba o'z ishlanmalarini tahlil qiladi, tengdoshlar va o'qituvchi fikrlarini inobatga oladi, raqamli mahsulot va metodik echimlarini qayta ko'rib chiqadi, o'zida qaysi komponent kuchli yoki zaif ekanini anglaydi va shaxsiy rivojlanish trayektoriyasini belgilaydi.

Diagnostik-natijaviy blokda adabiy kompetensiyaning shakllanganlik mezonlari va darajalari ishlab chiqildi.

Mezonlar sifatida: motivatsion-qadriyatli mezon (adabiyotga qiziqish, kitobxonlik motivi, estetik ehtiyoj), kognitiv mezon (nazariy bilimlar va tushunchalarni o'zlashtirish), interpretatsion mezon (matn mazmuni va g'oyasini anglash, tahlil qilish, obrazli fikrlash), kommunikativ mezon (og'zaki va yozma mulohazaning mantiqiyliigi, izchilligi, ta'sirchanligi), metodik mezon (adabiy materialni o'qitishga moslashtirish, topshiriq va dars loyihalash), raqamli-didaktik mezon (elektron vositalardan maqsadli foydalanish, multimodal kontent yaratish), kreativ mezon (ijodiy qayta ishlash, yangi echim taklif qilish), refleksiv mezon (o'z faoliyatini baholash va tuzatish) belgilandi.

Rivojlanish darajalari to'rt bosqichda ifodalandi:

- reproduktiv daraja - talaba tayyor sharh va namuna asosida ishlaydi, mustaqil talqin va raqamli echim taklif qilishda qiynaladi;
- konstruktiv daraja - muayyan shablon va yo'riqnoma asosida maqsadli tahlil va oddiy raqamli topshiriqlarni bajara oladi;
- produktiv daraja - mustaqil tahlil qiladi, metodik jihatdan to'g'ri va raqamli vositalar bilan boyitilgan ta'limiy mahsulot yaratadi;
- kreativ daraja - adabiy, metodik va raqamli elementlarni integratsiya qilib, original, pedagogik jihatdan asoslangan va estetik jihatdan ta'sirchan echimlar ishlab chiqadi.

Modelning tashkiliy-pedagogik shartlari ham aniqlandi:

- o'quv rejasida adabiy-metodik va raqamli modullar integratsiyasini ta'minlash;
- o'qituvchilarning raqamli va mediapedagogik tayyorgarligini kuchaytirish;
- elektron kutubxona, audio-video arxiv, bolalar adabiyoti bazasi va ta'lim platformalariga barqaror kirishni ta'minlash;
- mini-studiya, interaktiv auditoriya, gibrud muhit kabi infratuzilmaviy imkoniyatlarni yaratish;
- akademik halollik bo'yicha aniq qoidalar joriy etish;
- amaliyotchi o'qituvchilar bilan hamkorlikda mikrodarslar va keyslar tashkil etish.

Natijalar tahlili shuni ko'rsatdiki, adabiy kompetensiyani rivojlantirishda raqamli texnologiyalar faqat taqdimot vositasi sifatida emas, balki qabul qilishni chuqurlashtiruvchi, muhokamani faollashtiruvchi, vizual-obrazli fikrlashni rag'batlantiruvchi, bolalar adabiyotini yoshga moslashtiruvchi va bo'lajak o'qituvchining metodik kreativligini oshiruvchi mexanizm sifatida qaralganda samaradorlikka erishiladi. Shunga ko'ra, model pedagogik ta'lim tizimi uchun metodik, tashkiliy va baholash jihatlarini o'zaro bog'lagan yaxlit echim sifatida tavsifiya etildi.

Ishlab chiqilgan model mazmunini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, adabiy kompetensiyani rivojlantirish jaryonini raqamli va innovatsion ta'lim texnologiyalari bilan boyitish faqat tashqi modernizatsiya emas, balki adabiy ta'limning ichki mantig'ini qayta tashkil etishni talab qiladi. Chunki an'anaviy sharoitda adabiy kompetensiya ko'proq matnni o'qish, mazmunni qayta so'zlash, qahramonlarga tavsif berish va oddiy xulosa chiqarish bilan

cheklangan bo'lsa, raqamli muhitda u qabul qilish formatlari, muloqot uslublari va bilimni ifodalash vositalarining keskin kengayishi ta'sirida yangi mazmun kasb etadi.

Bugungi talaba matnni faqat bosma ko'rinishda emas, balki elektron kitob, audiomatn, animatsion fragment, podkast, interaktiv platforma, ijtimoiy muhokama formati, vizual taqdimot va hatto sun'iy intellekt yordamida berilgan qo'shimcha kontekst orqali ham qabul qiladi. Ammo shu bilan birga, aynan raqamli muhit adabiy ta'lim oldiga jiddiy xavflarni ham qo'yadi: qisqa formatlar hukmronligi badiiy tafakkurning chuqurlik darajasini kamaytirishi, vizual kodlar ustunligi so'zning estetik qiymatini soya ostida qoldirishi, tayyor sharhlar mavjudligi mustaqil talqin ehtiyojini susaytirishi, AI yordamchi vositalardan tanqidiy nazoratsiz foydalanish esa mustaqil fikrlash o'rniga algoritmik stereotiplarga suyanuvchi "qulay" yondashuvni kuchaytirishi mumkin. Shu bois mazkur model texnologiyani adabiyotga qo'shimcha emas, balki nazorat qilinadigan pedagogik sharoit sifatida ko'radi. Bu erda asosiy masala "qaysi dasturdan foydalanish" emas, balki "qaysi pedagogik maqsad uchun, qaysi bosqichda, qaysi tipdagi matn bilan, qaysi yosh psixologiyasi va qaysi baholash mezonlari bilan" foydalanishdir. Masalan, raqamli hikoyalash texnologiyasi faqat chiroqli animatsiya yaratish vositasi bo'lib qolsa, u adabiy kompetensiyani chuqurlashtirmaydi; ammo u qahramon nuqtai nazarini o'zgartirish, syujetning axloqiy qarama-qarshiliklarini anglash, badiiy detalni vizual talqin qilish, o'quvchiga ta'sir etuvchi kompozitsion echimni tanlash kabi vazifalar bilan bog'lansa, u kreativ va interpretatsion kompetensiyaning kuchli vositasiga aylanadi.

Xuddi shuningdek, elektron portfolio ham oddiy fayllar to'plami sifatida yuritilsa, undan metodik foyda kam bo'ladi; ammo u talabanning kitobxonlik kundaligi, matn tahlili, podkast tajribasi, mikrodars ssenariysi, refleksiv essesi, tengdosh fikrlari va o'z bahosi bir joyga yig'iladigan rivojlanish xaritasiga aylantirilsa, u refleksiv va diagnostik salohiyatga ega bo'ladi.

Model muhokamasi jarayonida yana bir muhim jihat ayon bo'ladi: adabiy kompetensiyaning pedagogik qiymati uning to'g'ridan-to'g'ri boshlang'ich sinf o'quvchisi faoliyatiga translyatsiya qilina olishi bilan o'lchani. Demak, talabanning o'zi matnni yaxshi tushunishi etarli emas; u bu tushunchani bola tiliga aylantira olishi, murakkab estetik g'oyani yosh xususiyatiga mos soddalashtira olishi, qahramon xarakteri orqali axloqiy muammoni bolalar muhokamasiga chiqara olishi, adabiy mazmun asosida nutqiy, ijodiy, kommunikativ va tarbiyaviy faoliyatlarni tashkil eta olishi kerak. Shu nuqtai nazardan, taklif etilgan model adabiy kompetensiyani filologik teranlik bilan metodik transformatsiya qobiliyatining birligi sifatida tushunadi. Bu juda muhim, chunki boshlang'ich sinf o'qituvchisi universitetda olingan adabiy bilimni mexanik ko'chirib qo'ymaydi; u uni bola qabul qilish psixologiyasi, darsning maqsad va vazifalari, sinfning kommunikativ muhiti va raqamli resurslar imkoniyatlari bilan qayta ishlab, yangi ta'limiy mahsulotga aylantiradi.

Model shuni ham ko'rsatadiki, raqamli muhit adabiy ta'limni demokratiklashtirish va individuallashtirish imkonini kengaytiradi. Onlayn muhokama platformalarida tortinchoq talabalar ham yozma fikr bildirish orqali faollashishi, audioformatlar turli qabul uslubiga ega talabalar uchun qo'shimcha sharoit yaratishi, vizual xaritalar va infografikalar abstrakt badiiy munosabatlarni konkretlashtirishi, adaptiv testlar esa mavjud tayyorgarlik darajasiga ko'ra farqlangan yo'l xaritalari tuzish imkonini berishi mumkin. Biroq bu imkoniyatlardan foydalanish uchun oliy ta'lim muassasasidagi o'qituvchi o'zi ham raqamli kompetensiyaning yuqori darajasiga ega bo'lishi, texnologiyani maqsadga muvofiq tanlay olishi, axborot xavfsizligi va etika masalalarini bilishi, talabalarni mustaqil fikrlashga undaydigan topshiriqlar tuzishi kerak.

## XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, raqamli va innovatsion ta'lim texnologiyalari vositasida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida adabiy kompetensiyalarni rivojlantirish muammosi zamonaviy pedagogik ta'limning eng dolzarb yo'nalishlaridan biri bo'lib, uning echimi faqat ayrim raqamli vositalarni darsga kiritish bilan emas, balki maqsad, mazmun, texnologiya, baholash va refleksiyaning o'zaro uyg'unligini ta'minlaydigan yaxlit modelni ishlab chiqish bilan bog'liq ekani asoslandi.

Tadqiqot jarayonida adabiy kompetensiyaning motivatsion-qadriyatli, kognitiv, interpretatsion, kommunikativ, metodik-amaliy, raqamli-didaktik, kreativ va refleksiv komponentlardan iborat integrativ tabiati ochib berildi hamda ushbu komponentlarni rivojlantirishga xizmat qiluvchi struktura-funksional model taklif etildi. Model bo'lajak o'qituvchining badiiy matnni anglash va talqin qilish qobiliyatinigina emas, balki uni boshlang'ich ta'lim jarayoniga pedagogik jihatdan moslashtirish, raqamli formatlarda qayta ifodalash, o'quvchilarning kitobxonlik faoliyatini rag'batlantirish, ta'limiy mahsulotlar yaratish, o'z metodik qarorlarini tahlil qilish va raqamli muhitda akademik halollikka amal qilish kabi kasbiy sifatlarini ham qamrab olishi bilan ahamiyatlidir.

Modelning amaliy qiymati shundaki, u pedagogika oliy ta'lim muassasalaridagi adabiyot, o'qish metodikasi, pedagogik texnologiya, raqamli ta'lim va malakaviy amaliyot kurslari o'rtasida mazmuniy integratsiyani ta'minlash, maxsus modullar, elektiv kurslar, elektron resurslar, mikrota'lim mashg'ulotlari va portfolioga asoslangan baholash tizimini yaratish uchun mustahkam metodik asos bo'lib xizmat qiladi.

**Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:**

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ-637-son, 23.09.2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston - 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risidagi Farmoni. PF-6079-son, 05.10.2020.
3. Domínguez-González M. Á., et al. Teacher digital competence: Keys for an educational future based on scientific evidence. *Contemporary Educational Technology*, 2025.
4. Haleem A., et al. Understanding the role of digital technologies in education: A review. *Sustainable Operations and Computers*, 2022.
5. Вйготский Л. С. Мышление и реч. Москва.
6. Зимняя И. А. Ключеве компетенции как результат образования. Москва, 2004.
7. Хуторской А. В. Компетентности подход в образовании. Москва, 2005.
8. Слостенин В. А. Педагогика. Москва: Академия, 2002.
9. Qosimov B., Yo'ldoshev Q., va boshqalar. Adabiyot o'qitish metodikasiga oid manbalar. Toshkent.
10. Safarova R., G'ulomova X., va boshqalar. Boshlang'ich ta'lim va o'qish savodxonligi metodikasiga oid tadqiqotlar. Toshkent.
11. Halliday M. A. K. *Language as Social Semiotic*. London: Edward Arnold, 1978.

- 
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari



# MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

**Mas'ul muharrir:** Ramzidin Ashurov

**Ingliz tili muharriri:** Murod Xoliyorov

**Musahhih:** Alibek Zokirov

**Sahifalovchi va dizayner:** Iskandar Islomov

---

**2026. №4(1)**

---

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.  
**Litsenziya raqami: № 136361.**

**Manzirimiz:** Toshkent shahar, Yunusobod tumani  
19-mavze, 17-uy.